

ВИНАХІД, ЩО ЛОВИТЬ МИТЬ

*«У фотографа незвичайна професія:
він знаходить щось перш, ніж люди
встигнуть це втратити»
Франк Карсон*

Як багато неймовірних речей людина бачить за своє життя, та не все, на жаль, залишається в пам'яті. Проте з часом людство зробило великий крок у технічному розвитку, і тепер можна не просто піймати найкращі моменти й лишити собі їх назавжди, але й згодом перетворити збережене на мистецтво. Можливість зловити цікаву, красиву чи важливу мить для людини з'явилася менше ніж двісті років тому. І все це завдяки фотокамері, котра є одним з революційних винаходів людства.

Фотографія за час свого існування пройшла непростий шлях від знімка, зображення на якому ледве можна було розрізнити, до справжнього витвору мистецтва. Розвиток технологій призвів до того, що кожен власник смартфона може відчувати себе фотографом.

Влітку відзначаються два свята, пов'язані з цим винаходом: **12 липня – День фотографа** – та **19 серпня – Всесвітній день фотографії**.

Перше з них – 12 липня – проголосив святом сам папа Римський у день вшанування Святої Вероніки, яка вважається покровителькою фотографії.

Легенда розповідає таке. Коли засуджений на мученицьку смерть Ісус Христос ішов на гору Голгофу, згинаючись під вагою свого хреста, його супроводжував натовп. І коли виснажений Ісус упав, до нього підбігла жінка, яка напоїла його водою. Також вона подала йому свою хустину (шматок тканини), щоб обтерти обличчя. Коли жінка прийшла додому, то побачила на тканині відбиток святого лику Спасителя – «справжній образ» Ісуса (лат. *Isona vera*). За однією з версій, саме від *vera isona* згодом і пішло ім'я жінки – Вероніка.

Свята Вероніка та її нерукотворний образ Ісуса Христа

Уперше розповідь про святу Вероніку з'являється в апокрифічних Актах Пилата, що часом своєї появи сягають III або IV століття. Хустина Святої Вероніки зберігається в соборі Святого Петра в Римі.

Всесвітній день фотографії цінителі фотомистецтва відзначають 19 серпня. Заснований він був у 2009 році з ініціативи австралійського фотографа Корскі Ара. Дата свята була обрана зовсім не випадково. Адже в цей день у 1839 році широкому загалу було представлено винахід французького хіміка й винахідника Луї Жака Манде Дагера (Daguerre) – метод отримання відбитка фото – дагеротипа, прототипу фотографії.

Уряд Франції купив патент Дагера, зробивши відкриття дагеротипа надбанням світової громадськості й проголосивши його «подарунком світу». Дагеротипія стала попередником повноцінної фотографії, першим кроком на шляху до фотографії як загальнодоступної «технології», – вона дозволила відтворити зображення на металевій пластині.

Дагеротип

Історія фотографії – це довга низка подій з великою кількістю персонажів, які раз у раз змінювали один одного. Хтось виходив уперед, хтось відставав, хтось залишав свої вдалі або невдалі спроби. Одні залишилися в пам'яті людства, ім'я інших кануло в Лету. Так чи інакше, це дуже жива та захоплююча історія винаходів і винахідників. Згадаємо основні віхи в історії фотографії.

З грецької слово «фотографія» буквально означає «пишу світлом». Саме світло є визначальним інструментом її створення. Уся технологія фотографії побудована на законах оптики. Перші кроки до винайдення фотографії робили

ще вчені стародавнього світу. Так званий принцип камери-обскури (лат. «темна кімната») був описаний ще Аристотелем. Цей пристрій вважається прабатьком фотоапарата. Що таке камера-обскура? Спосіб його роботи доволі простий: коли світло потрапляє в темний ящик крізь крихітний отвір, на протилежну від отвору стіну проектується обернене зображення того, що розташоване ззовні.

Перші описи камери-обскури згадуються ще в працях Аристотеля та Евкліда. Також вона неодноразово описувалась у літературних творах. Свій внесок в отримання зображень зробили багато учених. Так, у 1573 році італієць Ігнаціо Данті, щоб перевернути зображення, запропонував застосувати дзеркало. А через 30 років астроном Йоганн Кеплер, вивчаючи закони заломлення світла, які давали можливість спостерігати проектування зображення на пласку поверхню, застосував у камері-обскури лінзи, тим самим збільшивши зображення. У 1665 році англійський фізик та хімік Роберт Бойль сконструював першу камеру-обскуру маленького розміру.

Однак детальніші дослідження, що в результаті й подарували світові фотографію, проводилися лише в ХІХ столітті. На звання батька фотографії претендує не лише Луї Дагер. Французький фізик Жозеф Нісефор Ньєпс по праву може вважатися не тільки одним з винахідників фото, але й першим фотографом у світі. Спроби зафіксувати зображення на площині за допомогою вдосконаленої камери-обскури (з лінзою та розсувною трубкою) були зроблені Ньєпсом у 1820 році, а перша збережена до наших днів така проекція датується 1826 роком. У якості фіксатора зображення він використовував асфальтовий

Перша фотографія «Вид з вікна»

лак. Створений ним на основі камери-обскури пристрій став прообразом сучасної фотокамери.

Свою першу фотографію, яка називається «Вид з вікна», французький фотограф знімав майже вісім годин. Саме вона стала початком світового фотографічного мистецтва.

Жозеф Ньєпс помер 1833 року, і його справу продовжив театральний декоратор і винахідник Луї Дагер. За наступні роки йому вдалося досягнути певних успіхів. Саме Луї Дагеру дісталися всі лаври першовідкривача. Замість асфальтного лаку Дагер почав використовувати йодид срібла, який мав значно більшу світлочутливість. Також Дагер випадково виявив, що коли після дії світла – тобто експозиції – обробити пластину паром ртуті, зображення вийде чіткішим. Пізніше він зробив ще одне відкриття: якщо промити пластину сольовим розчином, то зображення з часом не потемнішає.

Наступні події варто було б назвати початком «політичної історії фотографії». 7 січня 1839 року французький фізик і астроном Луї-Франсуа Араго на засіданні Академії наук у Парижі повідомив про винахід Дагера, не вдаючись у подробиці процесу. У тому самому 1839 році з'ясувалося, що кілька інших учених (Іполит Байярд у Парижі, Вільям Генрі Фокс Тальбот у Лондоні й деякі інші) досягли не менш значущих результатів і претендують на звання «першовідкривачів».

Луї Дагер

Тоді Дагер зробив хитромудрий хід: 14 червня 1839 року передав державі всі права на фотографічні процеси. Тим часом Араго, який був особистим другом Дагера, усіляко утримував його суперників: відкинув претензії Тальбота й переконав Байярда почекати з доповіддю про свій винахід. Нарешті 19 серпня 1839 року на об'єднаній сесії двох академій – наук і образотворчих мистецтв – Араго зробив доповідь про фотографії (дагеротипії), не повідомляючи про відкриття суперників Дагера.

Через кілька днів після історичної доповіді Араго почався переможний хід дагеротипа по всьому світу. Реакція людей на нове відкриття була приголомшливою. Учений Гельмут Гернсгейм писав: «Мабуть, жоден інший винахід не захоплював увагу людей з такою силою й не підкорював світ з такою стрімкістю». Перші фотостудії з'явилися в більшості країн Європи та Америки. Сам Дагер після 1839 року майже не займався фотографією. Він помер 1851 року, що якоюсь мірою символічно: саме цьому року був винайдений мокрий коллодійний процес, що незабаром замінив собою дагеротипію.

У період з початку 40-х до кінця 50-х рр. XIX ст. вдосконалювалися оптика, конструкції самих фотоапаратів, світлочутливі матеріали. Замість мідних пластин Дагера почали використовувати скляні пластини, на які виливали світлочутливу емульсію – колодій. Це значно покращило якість знімків і пришвидшило популяризацію фотографії у світі.

Перші фотографії були чорно-білими. Кольорові фотографії з'явилися в середині XIX століття. Еволюція кольорової фотографії тривала не один десяток років. Перші кроки в отриманні кольорової фотографії зробив англійський фізик Джеймс Максвелл 1861 року. 1904 року брати Люм'єр запропонували використовувати спеціальні пластини, які давали можливість створювати кольорові фотографії. Крім братів Люм'єр, дослідженнями в галузі фотографії

займався російський фотограф, хімік і винахідник С.М. Проскудін-Горський, він запатентував низку технологій для отримання унікальних кольорових фотографій. Але ці технології не набули широкого застосування й стали просто ще одним унікальним фактом в історії фотографії. Лише 1938 року з'явилися перші загальнодоступні кольорові плівки «Кодакхром» і «Агфакolor», щоправда процес проявлення був настільки складний, що ним займалися лише виробники плівки. З 50-х років ХХ ст. фотографи отримали плівки, з яких можна було самостійно проявляти знімки.

Людиною, яка перетворила фотографію з ремесла в загальнодоступне захоплення був банківський службовець Джордж Істман з Рочестера. Істман

Джордж Істман і Томас Едісон

захопився фотографією, бо жадав відобразити свої численні поїздки за кордон. Проте куплений фотоапарат виявився настільки громіздким і незручним у транспортуванні й експлуатації, що мандрівник вирішив відмовитися від цієї ідеї. Але з цього моменту всі його думки були зайняті фотографією: Істман поставив перед собою мету максимально спростити цей трудомісткий процес і здійснив революцію у фотографії.

Почалося все з того, що 1879 року Істман побудував машину для виготовлення сухих броможелатинових фотографічних платівок, а згодом почав випускати самі фотопластинки. 1883 року його фірма випустила рулонну плівку, яка підходила практично до всіх фотоапаратів зі скляними пластинками. Через кілька років винахідник сконструював, запатентував і вивів на ринок любительську фотокамеру, знайшовши для її назви слово, яке відтоді стало синонімом до «камера», – «kodak». 4 вересня 1888 року Kodak був зареєстрований як товарний знак.

Слово «kodak» нічого не означає, це було творінням Істмана, який вважав, що слова на літеру «К» гострі й актуальні. «Kodak» легше запам'ятати, й у нього немає альтернативних значень. І почалося масове виробництво фотокамер в Америці, камер якими міг володіти кожен. Гаслом компанії була фраза «Ви натискаєте на кнопку, ми робимо все інше».

Через рік було створено концерн Eastman Company, а з моменту реєстрації в Нью-Йорку 1892 року

компанія почала носити назву Eastman Kodak Company. 1901 року компанія була зареєстрована в американському штаті Нью-Джерсі під назвою Eastman Kodak Company of New Jersey.

Метою Істмана була популяризація фотографії, і 1900 року він домігся свого – розробив камеру для дітей, яку назвав Brownie. Ціна камери склала 1 долар, моток плівки – 15 центів, а проявлення – 40 центів. При тому, що камери-конкуренти на ринку коштували від 35 до 100 доларів. Серія фотоапаратів Brownie випускалася до 1970 року.

Це змінило імперію фотографії та перетворило її в республіку Kodak. Винайдення фотоплівки й малоформатної фотографії зробило концерн багатим. Однак Kodak проґавив розвиток цифрової фотографії. Незважаючи на те, що в цій сфері він має чимало важливих патентів, Kodak безнадійно відстав від нових конкурентів. Урешті-решт бурхливий розвиток цифрової фотографії остаточно підірвав основний бізнес Kodak – виробництво фотоплівки.

Наступним революційним кроком в історії світлопису було розроблення та впровадження 1963 року технології отримання «миттєвих знімків» (час проявлення – 60 секунд) компанії Polaroid авторства Едвіна Ленда. Так само він 1973 року сконструював фотоапарат SC-70, що відразу видавав знімок після натискання кнопки спуску затвора.

Нова епоха фотографії – цього разу цифрова – почалася 1969 року із започаткуванням розробок перших матриць фірмою «Belle Labs». Перша цифрова фотографія зоряного неба була зроблена 1974 року, а створення 1981 року компанією Sony цифрової камери дозволило робити цифрові фотографії та відмовитися від традиційної фотоплівки. Фото перетворилося на загальнодоступну річ.

Фотосвіт змінився, змінилися й люди в кадрі, але бажання фіксувати щасливі події та миттєвості життя залишилися такими самими, як і багато років тому. Багато хто зараз не дуже й замислюється над тим, що стоїть за таким звичайним знімком і скільки людство пройшло, щоб мати можливість зловити мить. І сьогодні, у час цифрових технологій, ми легко можемо самі робити фотографії, які потім змусять нас посміхнутися, засумувати або затамувати подих.

Загалом День фотографа та Всесвітній день фотографії – це свята всіх, хто любить фотографувати й фотографуватися, а значить – бути учасником чи

свідком неймовірно яскравих і позитивних подій. Тому сміливо беріть у руки будь-яку техніку, здатну відобразити незабутні моменти та види, і вперед! Долучайтеся до заворожливого світу фотографії та залучайте в нього своїх друзів і близьких, а можна ще й відвідати фотовиставки, які нерідко влаштовуються різними фотографами або фотостудіями.

До речі, з розкладом фотовиставок у м. Київ можна ознайомитися за адресою: <http://www.fotokiev.info/index.htm>

Перелік використаної літератури

1. День фотографа: чому святкуємо 12 липня//
https://24tv.ua/den_fotografa_v_ukrayini_12_lipnya_chomu_svyatkuyemo_den_fotografa_n840579
2. Евграфова Н. Дагеротип. Первые шаги фотографии//
<http://beatricemagazine.com/dagerotip>
3. Історія фотографії: з чого все починалось?//
<http://photography.in.ua/articles/stories/istoriya-fotografiyi-z-chogo-vse-pochynalas>
4. Підгурний І.С. Сучасні тенденції розвитку технології фотографії// Вісник ХДАДМ. – 2015. – № 7.